

Blade af den sociale Bevægelses nyeste Historie.

IV.

Attentaterne og den revolutionære Socialisme.

Catilina eller Herostrat? Fremtidsudsigter. Tolerance. Reaktion bebudes. Politisk Reaktion. Økonomisk Reaktion. Socialdemokratiet og den tyske Stat. Milliarderne. Kulturkampen. § 5. Bambergers Karakteristik. De Dannede. Den tyske Borgerstand. Regeringens Uforstand. Agitatorernes Forstand. Den almindelige Valgret. Gejstligheden. Videnskaben. Klassekampens klassiske Land.
Hvad er der at gøre?

«Catilinariske Existenser» er blevet et Stikord. Det er blevet Mode at betragte Socialdemokrat-Verdenen som sammensat af lutter saadanne Skikkelser. Der er sikkert ogsaa mange af dem i den; men man overdriver deres Tal. Ikke saa ganske Uret har Bamberger, naar han siger*): «Det er langt mindre det catilinariske end det herostratiske Træk, der fremhersker hos Klassekampens Førere, fra Marx til Bakunin, fra den i Gift dyppede Pens ætsende Dialektik til Petroleums-Fakkelen, der fuldbyrder Kommunardregeringens: *flambez!*» Bamberger paa sin Side overdriver. Bakunin var paa ingen

*) Ludw. Bamberger: Deutschland und der Socialismus. 2. Aufl. Leipzig, F. A. Brockhaus. 1878.

Blade af den sociale Bevægelses nyeste Historie.

IV.

Attentaterne og den revolutionære Socialisme.

Catilina eller Herostrat? Fremtidsudsigter. Tolerance. Reaktion bebudes. Politisk Reaktion. Økonomisk Reaktion. Socialdemokratiet og den tyske Stat. Milliarderne. Kulturkampen. § 5. Bambergers Karakteristik. De Dannede. Den tyske Borgerstand. Regeringens Uforstand. Agitatorernes Forstand. Den almindelige Valgret. Gejstligheden. Videnskaben. Klassekampens klassiske Land.
Hvad er der at gøre?

«Catilinariske Existenser» er blevet et Stikord. Det er blevet Mode at betragte Socialdemokrat-Verdenen som sammensat af lutter saadanne Skikkelser. Der er sikkert ogsaa mange af dem i den; men man overdriver deres Tal. Ikke saa ganske Uret har Bamberger, naar han siger*): «Det er langt mindre det catilinariske end det herostratiske Træk, der fremhersker hos Klassekampens Førere, fra Marx til Bakunin, fra den i Gift dyppede Pens ætsende Dialektik til Petroleums-Fakkelen, der fuldbyrder Kommunardregeringens: *flambez!*» Bamberger paa sin Side overdriver. Bakunin var paa ingen

*) Ludw. Bamberger: Deutschland und der Socialismus. 2. Aufl. Leipzig, F. A. Brockhaus. 1878.

Maade en slet og ret Herostrat. Og Karl Marx, der «i sin londonner Cottage» ved «de skjændigste Midler spinder de skjændigste Kabaler», er heller ikke nogen Herostrat. Herostrat indlod sig overhovedet ikke paa at spinde Kabaler. Og Lassalles «Æventyrerfigur»? Lassalle i sin «med den mest forfinede Komfort udstyrede Bolig, i sit med østerlandsk Pragt smykkede Værelse, med lave tyrkiske Divans, betrukne med kostbare orientalske Silkestoffer, med Etagerer, Smaaborde, Taburetter, de mest kostbare Tæpper, svære Fløjelsdrapperier, luxuriøse Møbler, en Mængde af store Spejle, Broncestatuer, store japanske og kinesiske Vaser osv. osv. *)», — var han en Catilina eller en Herostrat?

Den, der kun ser Catilina'er, overdriver. Den, der kun ser Herostrater, overdriver ogsaa. Men de to Navne, hvormed den socialdemokratiske Historie senest er blevet beriget, bestyrke dog afgjort den bambergske Opfattelse.

Blikkenslagersvend Hödel blev skubbet fra det ene Parti til det andet, fra de Nationalliberale til de Konservative, fra de Konservative til Fremskridtsmændene, fra Fremskridtsmændene til Socialdemokraterne, fra de atheisticke Socialdemokrater til de Kristeligt-Sociale. Der er intet Catilinarisk i denne Existens. Skubbet og forstødt af Alle, søgte han — ikke at tilrive sig den højeste Magt, saa højt fløj hans Tanker dog ikke —, men at

*) Jfr. «Eine Liebes-Episode aus dem Leben F. Lassalles. Tagebuch, Briefwechsel, Bekenntnisse.» («Une page d'amour de Ferdinand Lassalle.») (Leipzig, Brockhaus). Af en Oversættelse i «Nær og Fjern» kjende danske Læsere Lassalles i denne Korrespondance indeholdte højst mærkelige Frierbrev til en ung russisk Dame. Bamberger paastaar, ligeoverfor Protester fra socialistisk Side, at Skriftet «Eine Liebes-Episode» hviler paa «utvivlsomt ægte Aktstykker». Men hvad er «utvivlsomt» i denne Verden?

hendrage Alles Opmærksomhed paa sig. Vel fortalte han senere, at den Kugle, der truede det kejserlige Hoved, i Virkeligheden havde haft et andet, langt beskednere Maal; — men i Fængslet underskrev han Breve, paastaas der, med: «Hödel, Attentäter seiner Majestät des Kaisers». Kan man tænke sig en mere herostratisk Underskrift!

Hvad de tyske Blade have fortalt om Dr. Nobiling den ene Dag, have de for en stor Del maattet tilbagekalde den næste. Efterretningerne om ham have været i højeste Grad uklare og selvmodsigende. Men der er dog blevet saa meget oplyst om ham, at der ikke kan være megen Tvivl om, til hvilken Kategori han henhører. Han har arbejdet i det statistiske Bureau i Dresden under Dr. Böhmert, og han er vel kjendt af Udgiverne af og Medarbejderne ved «Social-Correspondenz», uagtet han aldrig har skrevet en Linje i dette Dr. Böhmerts Blad (hvad forskjellige Blade paastod). Ikke med «Føreren for de danske Bondeoprørere», o: J. A. Hansen, men med P. Chr. Hansen fra Flensborg, ogsaa en Medarbejder af «Social-Correspondenz», har han staaet i nøje Forbindelse. P. Chr. Hansen, en ganske ung, fortrinligt begavet Nationaløkonom, der fra sin Rejse i Danmark sidste Efteraar er nærværende Tidsskrifts Redaktion og overhovedet københavnske nationaløkonomiske Kredse personlig bekjendt, er imidlertid rettroende Økonom, og derfor en Modstander af sin tidligere Vens heterodoxe Anskuelse. Hvad han og «Social-Corresp.»'s Udgivere, med hvem Nobiling stærkt bestræbte sig for at komme i personlig Forbindelse, meddele om Forbryderen, giver nogen Vejledning med Hensyn til Bedømmelsen af denne, om end Motiverne til Forbrydelsen ikke i alle Retninger ere tilstrækkeligt opklarede. Nobiling skildres nu i «Social-

Corresp.» som et godmodigt Menneske med en lidt usikker og kantet Optræden, tilsyneladende opfyldt af Kjærlighed til Videnskaben; han havde endel socialistiske Anskuelse, som han forsvarede paa en uklar, konfus, forskruet Maade, dog uden Fanatisme; — men navnlig syntes han at udmærke sig ved en vis «Ærgjerrighed», ved Ønsket om «at skabe sig et Navn». P. Chr. Hansen siger om ham, at han som Student holdt sig fjern fra alt uordenligt Liv, og tværtimod udmærkede sig ved Arbejdsomhed og Punktighed og ivrig Deltagen i videnskabelige Debatter; han var et skikkeligt Menneske, men i politisk Henseende forskruet, overspændt, sværmerisk, og de sidste Egenskaber førte ham undertiden, mente hans Venner, nær hen til Grænsen af Vanvid; — og endelig taler ogsaa Hansen om hans Forfængelighed eller Ærgjerrighed, om hans Ønske at faa sit Navn udødeliggjort, og han citerer dette Ord af ham: «Jeg vil dog engang komme til at spille en Rolle i Historien; jeg vil gjøre mit Navn berømt!» —

Naar herostratiske Tilbøjeligheder forene sig med catilinariske, ser det slemt ud for Samfundet. Imod hine har det endnu mere vanskeligt ved at sikre sig end imod disse. Hvad kan en Forening af saadanne Tilbøjeligheder ikke føre til? Det er med god Grund, at Samfundet ængsteligt tænker paa sine «Fremtidsudsigter». Der er dem, der mene, at det tyske Samfunds Stilling i Øjeblikket er omtrent som det franske i Begyndelsen af 1871, lige før Kommunen. Sammenligningens Berettigelse er tvivlsom; men selv om det nobilingske Ønske, i Løbet af ti Dage at skyde ti tyske Kejsere og saa proklamere Kommunen, blev opfyldt, — hvorlænge vilde saa det naaede Paradis blive bevaret? Vel kan Situationen totalt

forandre sig, hurtigere end man aner det. Naar disse Blade trykkes, kan den se ganske anderledes ud end nu, da de skrives. Det er derfor altid lidt voveligt at profetere om Samfundets Fremtid. Men man kan dog, støttende sig til hele den socialdemokratiske Bevægelses Historie, uden Betænkning give det Blad («Dagbl.»), der forleden undersøgte «Fremtidsudsigterne», Ret, naar det mener, at heller ikke fremtidigt vil den revolutionære Socialisme kunne holde sig selv i Tømme, indtil Situationen er bleven moden for den; den vil, ifølge sin hele Natur, ifølge den Utaalmodighed, som den aldrig vil kunne frigjøre sig for, bestandigt bryde for tidligt løs, og lide det ene Nederlag efter det andet. Men det ærede Blad kunde have tilføjet, at selv om Utaalmodigheden var mindre, end den er, maatte de Socialistisk-Revolutionære dog være fattede paa idelige Nederlag, — og det ganske ligefrem fordi Situationen aldrig vil blive «moden» for dem. Det er nemlig Noget, man uden at være Spaamand roligt kan hævde, at intet af de socialistiske Systemer, der hidtil ere udklækkede, har Fremtiden for sig. Ligesaa sikkert som det er, at Samfundet ikke vil blive staaende stille paa det Punkt, det nu indtager; og ligesaa sikkert som det er, at Samfundet ikke lader sig skrue tilbage, men vil fremad, — ligesaa sikkert er det, at alle Forsøgene paa at aftegne Samfundets Fremtidsbaner ere forgæves. At fremtidige socialistisk-revolutionære Forsøg ligesom de tidligere ville møde det ene Nederlag efter det andet; at Statsmagten «efter at have faaet saa forfærdelige Advarsler», overalt vil «samle sin Kraft», vil «ruste sig» og, indtil et vist Punkt, vil vise sig at være «den stærkeste», — er rimeligt nok; men deraf følger dog ikke, at det gamle Samfund vil «vedblive» at holde sig. Det nævnte Blad har

god Grund til «ikke at tro paa nogen gryende socialistisk Triumfperiode»; men den Reaktions-Periode, det spaaer, denne hidtil uanede «Udfoldning af mistænksom, hensynsløs, men stærk Statsmagt», — den kan vel være mulig, ja sandsynlig, — men hvor varig vil den være? Man kan i Tyskland og andre Lande indføre det mest hensynsløse Politiregimente; — men man vil ikke derved slaa Socialismen ihjel; man vil ikke derved faa Ende paa de sociale Klassekampe, thi hele Historien fortæller om en uafbrudt Kamp mellem Undertrykkere og Undertrykte, en uafbrudt Kamp for Tilværelsen; og man vil ikke ved Politistokkene opnaa at «værne om» — d. v. s. tvinge til Stagnation — eller «beskytte» Samfundets «Grundstøtter», d: «Ejendommen, Familien og Religionen»; thi disse Institutioner, og hele den sociale Organisme, ville ikke og have aldrig villet taale, at deres Udvikling standsedes.

Den bebudede Reaktions-Periode vilde da — det maa man fornuftigvis indrømme — i det Højeste kun faa en meget begrænset Betydning. Den vilde i det heldigste Tilfælde kun kunne bevirke, at Syndfloden kom efter os. Set fra et individuelt Standpunkt kunde denne Vinding vel være betydelig; — men hvad betyder den, set fra Samfundets Standpunkt? Dette Spørgsmaal burde man besvare, før man skrider til at bortvise «Tolerancen», — som man jo indrømmer er god og skjøn i Theorien — fra den faktiske, og henviser den til den imaginære Verden. Og naar «Tolerancen» herefter skal være saaledes beskaffen, at den vel taaler, at «Samvittighederne drukne i et Hav» af «gode Theorier» og «Sandheder», men ikke taaler, at de «drukne i et Hav af Vildfarelser, Vranglærdom og falske Theorier», saa burde man ogsaa først give Oplysning om, hvilke de Avtoriteter ere,

der herefter skulle affatte Lister over «Sandheder og gode Theorier» og over «Vildfarelser og falske Theorier». Er det juridiske eller theologiske Kandidater, er det Politibetjente eller Seminarister, man herefter vil betragte som de afgjørende Avtoriteter, som paalidelige Dommere i Sagen mellem Sandt og Usandt, mellem Godt og Ondt? thi til den fri Diskussion sætter man jo ikke længere sin Lid; det er jo ikke ved dens Hjælp, at man haaber at skjelne mellem Godt og Ondt.

«Tolerancen», de «Veltænkendes», de «honette Folks» «Tolerance» kan ikke tillade, at der paa Rigsdagen, i Pressen, i det offentlige Liv forfægtes «falske Theorier og Vranglærdomme». Valgloven, Presse-, Forsamlings- og Foreningslovene bør undergaa tidssvarende Forandringer, d. v. s.: hvad man kaldte «politisk Frihed», skal afløses af Politiregimente. Men bør den Reaktion, der bebudes ikke blot for Tysklands men ogsaa for andre evropæiske Landes Vedkommende, — bør den kun angaa det Politiske? Nej, der hæver sig Stemmer for en tilsvarende Tilbagegangsbevægelse ogsaa paa det økonomiske Omraade. Den økonomiske Individualisme, den industrielle Frihed, Frihandelen har — paastaa Nogle — været ligesaa farlig som den politiske Frihed. Den bør begrænses, indskrænkes, kontrolleres! Men her opstaar der en Vanskelighed. Er man sikker paa, at man rammer dem, man ønsker at ramme? Den lille Socialistlov, der forelagdes den tyske Rigsdag efter Hödels Attentat af 11. Maj, var en prægtig lille Lov. Den var bestemt for Socialdemokraterne, og dem vilde den ogsaa have ramt; rigtig nok kunde den ogsaa anvendes paa adskillige Andre, nemlig paa alle dem, som Regeringen af en eller anden Grund havde et Horn i Siden paa; men Regeringens

specielle Venner kunde holdes uberørte af den. Regeringen vilde ved den have kunnet ramme dem, den ønskede at ramme, og det vilde jo have været meget prægtigt. Ganske anderledes med de økonomiske Reaktionslove! Tilintetgjørelsen af den industrielle Frihed vil komme til at svie til adskillige af Regeringens gode Venner. Fordi de billige den ene Reaktion, er det ingen Nødvendighed, at de billige ogsaa den anden. De der mene, at der «skrives og tales for meget», og de der mene, at der «tjenes for mange Penge», falde ikke altid sammen. Fordi Kapitalistinteresserne maaske kunne forsone sig med en Socialistlov som den tyske Regerings, er det ikke sagt, at de kunne forsone sig med den økonomiske Reaktion. Interesserne kunne paa det ene Omraade trække tilbage, paa det andet fremad. Deri ligger Vanskeligheden! Men Bismarck forstaar maaske det Kunststykke at fjerne den. —

Der er blevet ført en livlig Pennefejde om, hvorvidt Hödel og Nobiling virkelig vare Socialdemokrater. Spørgsmaalet var dog temmeligt ligegyldigt. Den revolutionære Socialisme truer den tyske Stat; det vidste man i Forvejen; det var sikkert nok, og er ikke blevet stort sikrere ved Attentaterne d. 11. Maj og 2. Juni. De næste Attentatudøvere kunne tilfældigvis være Ultramontane, Nationalliberale eller Fremskridtsmænd; men heri vil der ikke ligge noget Vidnesbyrd for, at Socialdemokratiet er mindre, og Ultramontanismen, Nationalliberalismen, eller Fremskridtet mere farligt. De enkelte Attentater, der i Almindelighed ere mere eller mindre tilfældige, vise kun daarligt, hvorfra Faren truer. Og at Faren truer fra Socialdemokratiet, dermed var den tyske Regering paa det Rene længe før d. 11. Maj. Mod Socialdemokratiet

vil den ruste sig. Men inden Rustningens Beskaffenhed bestemmes, bør Fjendens Beskaffenhed, hans Udspring, Magt og Karakter, kjendes.

Hvorfor er den revolutionære Socialisme saa farlig netop for den store, stærke tyske Stat? Man har som til en forklarende Aarsag henvist til den omsiggribende Usædelighed, Svindel- og Gründeruvæsenet o. L. Men de samme Aarsager have jo, lidt mer eller lidt mindre, været tilstede ogsaa i andre Lande, uden at Socialdemokratiet derfor er blevet saa samfundstruende dér. Milliardbevægelsen har ganske vist virket anderledes end oprindeligt tænkt; Tyskland fik ikke Glæde men Sorg og Ulykke af de fem Milliarder; men de forklare ikke hele den socialdemokratiske Gaade. Yderligere Forklaringer maa opsøges. Man har da nævnt «Kulturkampen», og sagt, at den underminerede ikke blot Katholicismen, men overhovedet al Avtoritet, al Religion. «Kulturkampen» er bleven ført i Religionsfrihedens Navn, men har — siger man — avlet eller videre fremmet Religionsløsheden. Den har avlet Vantro, — og med Vantro følger Socialisme! Dette er en Misforstaaelse. Bedre kunde man — skjønt ogsaa det vilde være galt — sige, at hvor der udsaaas Socialisme, vil der høstes Vantro; men af Vantro fremspirer Socialismen slet ikke paa nogen naturlig Maade. I Virkeligheden er der nu mellem Vantro og Socialisme slet ikke nogen nødvendig Forbindelse; med Stumper og Stykker, revne ud af socialdemokratiske Skrifter, beviser man ikke en saadan Forbindelses Tilstedeværelse; det burde d'Hrr. Præster, der optræde som Nationaløkonomer og Samfundskyndige, vide. «Kulturkampen» kan altsaa ikke bruges som nogen Forklaring af det tyske Socialdemokratis Statsfarlighed. Man har da

udfundet, at Tysklands Forbandelse ligger i dets Uret mod Danmark i 1864 og dets Ikke-Opfylden af Pragfredens femte Paragraf. Det er maaske en tiltalende Forklaring, — men den er altfor sindrigt udtænkt. Man bør ikke give Kulturkampen og § 5 Skyld eller Ære for Ting, der ere dem uvedkommende.

I sin Bog om «Tyskland og Socialismen» har Bamberger med Held paapeget forskellige karakteristiske Punkter. Ogsaa de, der ikke ganske sympathisere med Forfatteren — enten det nu er, fordi de ikke billige hans manchesterlige Betragtningmaade, eller det er af andre Grunde — maa dog give ham Ret i Meget. Han har saaledes med Føje strax i Begyndelsen henpeget paa «den lille men mægtige Skare af tyske Aandsaristokrater, der i en Menneskealder systematisk har hidset de Besiddelsesløse til Klassekamp mod de Besiddende». Hvilken Forskjel mellem Danmark og Tyskland! Kun én dannet Mand, — der forøvrigt hørte til «Intelligensen uden Saaler i Støvlerne», og som maaske tog hele Forretningen som en Pengespekulation —, har i Danmark aabenlyst taget sig af Socialdemokratiets Sag; alle Socialdemokratiets øvrige Venner i de dannede Klasser — det har nemlig saadanne — have omhyggeligt vogtet sig for at lægge deres Tilbøjeligheder frem for Offenligheden. Men Tyskland! Det moderne tyske Socialdemokrati har fra sin Stiftelse af indtil nu været ledet af dannede, endog overordenligt dannede, og tildels meget velhavende Mænd, af Mænd, udrustede med «hele Aarhundredets» Viden. «Dér sidde de, et lille Tal begavede, meget vidende, flittige Folk, omgivne af Alt, hvad der kan bidrage til Tilværelsens Behagelighed og Forskjønnelse, nydende med Kjenderforstand enhver Forfinelse af det moderne Liv, forskjøn-

nende deres Studiers Frugter med den størst mulige lærde Luxus, — og fra denne sikre Havn kommandere de de socialdemokratiske Brandere frem mod Samfundet.» Det maa være «en dæmonisk Lyst», der driver dem frem. I Retfærdighedens Navn fordre de en Nivellering, der — hvis den lod sig gennemføre — nødvendigvis maatte gaa ud over dem, der nu ere over Gjennemsnittet. Bamberger vil vel nødig «tage Sagen fra dens lille Side»; men naar det er berettiget «ved en Prøvelse af filosofiske Lærdomme at spørge, om Læreren ogsaa i levende Live var en Smule Filosof», saa er denne Nysgjerrighed endnu mindre indiskret, hvor det gjælder et Experiment paa Liv eller Død i den højeste og helligste Retfærdigheds Navn. Her er det slet ikke ligegyldigt at vide, at hele Forbindelsens Stiftere paa en fremstikkende Maade vise sig som vellystige Verdensmænd, hvis Krav kun de moderne Storbyers overforfinede Apparat kan tilfredsstille.» Det er umuligt at komme i Berøring med Mænd som Lassalle «uden strax at tænke paa den Haan, der ligger i, at Opfordringen til Nævekamp for den frugale Proletarstat udgaar fra saadanne Dandies. Og dog ligger der ogsaa her i disse Stifteres Personlighed en psykologisk Forklaring. Deres Forfærdelse over de arbejdende Klassers Kaar kommer umiddelbart ud af den blødt polstrede Studerestue. Den Forbindelse af materiel Yppighed og aandelig Fornemhed, hvori deres Væsen gaar op, giver Nøglen til den Gysen, der gennemjager dem ved Tanken om et Proletarliv, og hvis Noget er ærligt i dem, saa er det den ubehagelige Følelse af denne Modsætning til deres eget Selv. For saa vidt kan ogsaa Alt, hvad der viser sig af Sympathi hos dem, være ægte; desto mere uægte er derimod Kamp-

raabet for en Verdensorden, hvis første Bud maatte være
Alles lige Forsagelse.»

Lassalle, Marx — der desværre ikke har «saa meget
Hjerte som Forstand, saa megen Kjærlighed som Had» —,
og de mindre Præster og fornemme Præstinder, der have
viet Proletarstaten deres Liv, — vise os denne uhygge-
lige Modsætning mellem Liv og Lære, mellem Tænken
og Talen. Og en lignende falsk, usand Stilling indtager
en stor Del af den tyske Borgerstand, der enten
støtter eller i det Mindste forholder sig apathisk lige-
overfor en Bevægelse, hvis Program netop er denne
Borgerstands Tilintetgjørelse. «Netop herved minde vor
Tids tyske Borgere paa en fatal Maade om det 18. Aar-
hundredes Marquis'er og Vicomte'r: De danse ikke paa
Vulkanen, men de bære Brænde til det Baal, der skal
opbrænde dem!» Det er den Støtte, de besiddel-
sesløse Samfundsfjender finde hos de besid-
dende Samfundsvener, hos fornemme Junkere,
højtstaaende Embedsmænd, ansete Professorer, fromme
Præster, Smaahaandværkere og Smaahandlende, hos varmt
følede men svagt tænkende Menneskevenner; det er
denne usande Leg med Grundlaget for Ens egen
Existens, — der giver Tysklands Socialdemokrati en
saa ejendommelig Betydning. Man har bildt den tyske
Borgerstand ind, at ligesom de to første Stænder i 1789
traadte tilbage for den tredje, saaledes skal nu tredje
Stand give Plads for fjerde eller femte; men Borger-
standen har endnu ikke overlevet sig selv, og er endnu
ikke fordømt til Undergang; — lad den blot faa Lov til
at udfolde sine Kræfter!

«Originaler gives der overalt; men hele Grupper af
aristokratisk, lærd, religiøs Retning, der sætte sig Krigen

imod Borgerstanden som Opgave, findes kun i Tyskland.* Landadelsmænd, der rase mod «Kapitalen»; Biskopper, der konspirere med socialdemokratiske Demagoger; Professorer og andre Storborgere, der præke at Vejen til Storborger-Formuerne fører tæt forbi Tugthuset, — saadanne Originaler findes, tror Bamberger, kun i Tyskland. En Del af den tyske Borgerstand river og flænger i sit eget Kjød; en anden Del lader fem være lige, og stoler paa, at den høje Øvrighed nok skal sørge for Orden og Ro; og den tredje og største Del forstaar ikke et Ord af det Hele. Ja, hvad véd selve Regeringen! Dens Nerver ere sensible; men den forstaar slet ikke den hele socialdemokratiske Bevægelse. Den tror, at den kan undertrykkes ved Politiregimente og ved kunstige Forsøg paa at kalde tilbage til Livet en religiøs Tro, der er og bliver død. Den tror, at Bevægelsen kun udgaar fra den simple Pøbel, fra Arbejderbefolkningen. Den ser ikke, hvorledes Klassekampen næres fra oven af; den aner Intet herom. Agitatorerne af Profession vide det derimod fuldt vel; men de vogte sig viselig for at plapre Hemmeligheden ud; de give sig tvært imod Mine af slet ikke at ane Noget om Forbindelsen mellem deres bevidste og de andre Klassers ubevidste Sæmmensværgelse: de indse, at i denne tavse Forbindelse ligger deres Hovedstyrke. Som en enkelt Illustration til de højere Klassers og Regeringens «blühende Ignoranz» fremdrager Bamberger en Debat i den tyske Rigsdag (27. Jan. 1876) om en foreslaaet Paragraf til Straffeloven, hvor Angreb paa Familie, Ejendom, Religion forbødes efter den bekjendte Recept. At disse Institutioner navnlig trues af de højere Klasser; at Religionsløsheden og Familieforholdets Underminering navnlig er udgaaet fra anti-socialistiske Kredse;

at saadanne Straffeparagrafer intet kunne udrette, fordi de ikke ramme paa rette Sted 3: Fjenden i egen Lejr; at de værste socialistiske Wühlere findes paa konservativ Side, — derom og overhovedet om hele Bevægelsens sande Karakter havde Ministeren, Graf zu Eulenburg, ikke den fjerneste Anelse. — — —

Et saadant socialdemokratisk Parti som det tyske — udvikler Bamberger — et saadant politisk Parti eksisterer ikke i nogen anden Storstat. Den engelske Arbejderorganisation omfatter vel større Masser af Arbejdere end den tyske; men den giver sig kun i et mindre Omfang af med Politik, og beskæftiger sig navnlig med det industrielle Forhold mellem Arbejdsgiver og Arbejder. I Frankrig har den Reaktion, der fulgte paa Kommunen, foreløbig ikke givet Plads for et fast ordnet socialdemokratisk Parti, — foreløbig, vel at mærke. I Tyskland daterer Socialdemokratiets Opsving til en anerkjendt Magt i Staten fra det tyske Riges Stiftelse. Den almindelige Valgret har været en af flere medvirkende Aarsager. Socialdemokratiet har faaet Repræsentanter i Rigsdagen. Derved er endel Politi-Vanskeligheder blevne fjernede. Talerstolen i Rigsdagen har en mægtigere Resonansbund end nogen anden. Landets Inddeling i Valgkredse og de hyppige Valg fremmer Agitationen. De Socialdemokrater, der komme ind i Rigsdagen, faa, indenfor og udenfor deres Partifællers Kreds, en Anseelse og Betydning, som de ellers umuligt vilde opnaa; derved støttes Socialdemokratiet i en overordenlig Grad. Og hvormeget lære Socialdemokraterne ikke i Rigsdagen, som de med Held forstaa at benytte! Men den almindelige Valgret er en fuldbragt Kjendsgjerning, som man ikke tør røkke ved. Den almindelige Valgret maatte i et Land

som Tyskland, der socialt og politisk er sammensat af afsondrede, fra hverandre stræbende Celler, overvejende komme de Elementer til Gode, der i Følge deres Natur trænge til Solidaritet, — Socialismen og Ultramontanismen.

Tolv Socialdemokrater, tolv Mænd, der aabent have erklæret Stat og Samfund Krig, sidde i den tyske Rigsdag. Intet andet Land fremviser noget Lignende. Og dog faar under det bestaaende Valgsystem Socialdemokratiet ikke, hvad der tilkommer det: indførtes Forholdstalgmaaden ved Rigsdagsvalgene, vilde den socialdemokratiske Fraktion i Rigsdagen blive de fleste andre Partier omtrent jævnbyrdig. Men allerede nu kunne ved vaklende Afstemninger de tolv Klassekæmpere gjøre Udslaget: omtrent Halvdelen af de Vælgere, der i 1877 afgav Stemme, vare mere eller mindre Fjender af den tyske Statsudvikling. I 175 af 395 tyske Valgkredse havde Socialdemokratiet Mod til i 1877 at opstille Kandidater. I intet andet Land vilde et saadant Forsøg være blot tænkeligt. — Dertil kommer endnu to Ting: Gejstlighedens og Videnskabsmændenes Holdning ligeoverfor Socialismen. Først Gejstligheden: I Frankrig slutter en stor Del af de Besiddende sig til Katholicismen, fordi de tror, at den vil frelse Stat og Samfund; — i Tyskland kaster Katholicismen sig i Armene paa de statsfjendtlige Tendenser, for at bringe Liv i den ultramontane Geschäft. Paa samme Maade med det tyske protestantiske Orthodoxy. Hofpræst Stöcker og Pastor Todt med deres «Kristeligt Sociale» og «Statssocialister*)» rase ogsaa imod den hjerteløse Kapital og sværme for Lavsvæsenet, ville have Renteforbud og Lav gjenindførte, alle Frihedslove tilbagetagne, og ville

*) Jfr. Artiklen «Statssocialismen» i Nationaløk. Tidssk. 11. Bd. S. 157.

saaledes, blot under lidt beskednere Former, have Kapitalen afskaffet og Nationalværksteder indførte. I alle fromme Foreninger og Forsamlinger gjøres der Socialismen Indrømmelser, — men forgæves søger man efter Socialdemokrater, der vise de Kristeligt-Sociale tilsvarende Artigheder. I Frankrig bliver man af konservative Motiver katholsk eller protestantisk from; — i Tyskland bliver man destruktiv af katholsk eller protestantisk Fromhed. «Ejendom er Tyveri», udrød Proudhon, til Samtidens og Eftertidens Forargelse. Med lidt andre Ord siger den statssocialistiske Præst det Samme! — Og nu Literaturen: Intet Land kan opvise en saa vægtig lærd og ulærd, helt- og halvt-socialistisk Literatur som Tyskland. Navnlig er det videnskabelige Farveanstreg betegnende for den tyske Socialismes nationale Karakter. Med Hensyn til lærd Socialistik staa England og Frankrig langt tilbage for Tyskland. «Videnskabelige Feinschmeckere, Marx og Lassalle, have skrevet det ny Arbejderforbunds Evangelier; Professorer og filosofiske Lærde som Schäffle og Ad. Wagner, Rodbertus, Dühring og Lange, have udlagt dem kanonisk; og endog i den Krudt- og Petroleumslugt, der strømmer ud fra Arbejdernes Kongresser, blander der sig noget af Kvintessens-Abstraktionens fine Duft. Hr. Liebknecht, der har studeret, er hele Broderskabets egenlige *spiritus rector*, og det var hans personlige Energi, der slutteligt sejrede over Partiets forskjellige Sekter og formaaede at gennemføre den vanskelige Sammensmelten af dem. Sandsynligvis er der i og udenfor Tyskland ikke en eneste Mand, der er bedre bevandret i Socialismens Literatur og Historie end denne Kommunens Lovtaler. Har dette ved Siden af det Frastødende ikke ogsaa noget Tiltrækkende ved sig? . . . Og selv Rigsdagsmanden, fhv.

Bogbinder Most, denne komiske Fremtoning, der kæmper med Professor Mommsen om den romerske Historieforskningens Palme, lod der sig afvinde en rørende Side. Naar der blot ikke var noget Vigtigere end at lade sig røre! Denne Tilknytten til Videnskaben er i Virkeligheden beregnet paa at misbruge det tyske Naturels ædleste Streng». «Man berømmer den preussiske Armé for, at dens store Overlegenhed paa det Nøjeste hænger sammen med den dybe videnskabelige Aand, der hersker i og over den. Vi glæde os ved den Tanke, at i de store Feltherrers Personlighed træder den Lærdes og Tænkerens Type frem. Skulde man ikke tro, at Klassekrigens Feltherrer følge et ligesaa rigtigt som fint Instinkt, idet de i deres Generalstab med særlig Kjærlighed pleje Afdelingen for videnskabeligt Socialdemokrati? Derved vinde de allerede den Fordel . . . at man nærmer sig den ny Lære med Ærefrygt. Socialdemokratiet har sat Arbejderpartiets aabne Fjendskab mod alle andre Klasser som Nr. 1 paa sit Program. Det har erklæret, at alle disse andre Klassers Udryddelse er dets Maal. Derimod anslaa alle Imødegaaelser en beskeden Tone, som en Defensor, der kun plæderer for formildende Omstændigheder. Ved Hjælp af sit «videnskabelige» Apparat har Socialdemokratiet opnaaet at komme ind i en Stilling, hvor enhver Angriber først ærbødigt bukkes, før han skyder løs. Gjennem den anti-socialistiske Literatur gaar der et Træk af ydmyg Beden-om-Forladelse: man nærmer sig kun med blottet Hoved.»

Ja, «Tyskland er blevet Klassekampens klassiske Land», — det er Kvintessensen af Bambergers Opfattelse. Og rigtig er den jo ogsaa, forsaavidt den nærmest kun skal udtrykke, at Klassekampen for Øje-

blikket i Tyskland fremtræder i stærkere Former end andetsteds.

Ved Bedømmelsen af Socialdemokratiets Omfang afgive de offentlige Afstemningstal ganske vist ikke nogen paalidelig Maalestok; men paa den anden Side vilde det ogsaa være urigtigt at antage, at Stigningen i disse Tal ikke tyder paa en forandret Retning i de Afstemmendes Tankekreds. Ved Omtalen heraf dvæler Bamberger bl. A. ved Kathedersocialismen, som han helliger nogle træffende og mange yderst ensidige Bemærkninger. — Han ridiculiserer den dog ret sande Tanke, som man lidt forceret har udtrykt i Ordet: «det er den tyske Skolelærer, der har vundet Sadowa-Slaget!» Han paapeger overhovedet, hvad en overdreven Opfattelse af «Videnskaben», «Lærerkaldet» etc. har ført til. — Han undlader heller ikke at minde om Tyskernes Tilbedelse af «Staten». Tyskerne tror paa Staten som paa «en alvidende og almægtig Guddom. Den skal vide Alt, kunne Alt, stille alle Smerter, hidføre alle Fuldkommenheder. Hvor Noget trykker et eller andet Sted, strax fremstiller den Tanke sig: Staten maa fjerne det! Ved denne tiltagende Tænkemaade, tager naturligvis Tankedovenskaben til; og Hovedsagen, at vi have at gjøre med en Abstraktion, forsvinder ganske: Franskmændene sige: *le gouvernement*, og tænke dog derved paa Mennesker og Menneskeligt; — Tyskerne siger: «Staten», og blander derved Filosofi ind i Sagen, og strax fremstiller Begrebet, det Absolute, det Guddommelige sig, hvilket man kan betro hvad det skal være. Den Forestilling, at Staten er et udenfor Individerne eksisterende Væsen med overmenneskelig Intelligens og Moral har faktisk ganske bemægtiget sig Sindene, og Følelsen af, at enkelte, snart i Forening snart enkeltvis

handlende Mennesker gjøre Alt, yde Alt og ere Alt i den, træder ganske i Baggrunden. . . . Og jo mindre Staten gjør En tilpas, desto mere venter man netop det Højeste af den: man pryglers den, ligesom den sicilianske Bonde pryglers sin Helgen, for at han skal gjøre Mirakler. Meget rigtigt bemærker Herbert Spencer, at det nutildags er blevet Mode (altsaa endog i England) at skjælde Regeringen ud for dens Uduelighed i de mindste Ting, — og i samme Aandedræt forlange af den, at den skal løse de største Problemer.» Og Bamberger undlader ikke at anføre karakteristiske Exempler paa, hvad det tyske Publikum forlanger af Staten, — den tyske offentlige Mening, som «den socialpolitiske Jargon næsten ganske har fordummet», og som det er saa let at dreje, naar man bare passer paa at «indflette et Par Gange i hver Sætning Ordene «sittlich» og «ethisch»». «Og, hvad hjælper det os, at man paastaar at være gaaet over fra den rationalistiske til den saakaldte historiske Methode! — Den saakaldte nøgne Reflexions Standpunkt muliggjør dog snarere end Fordybelsen i et afsides liggende Arkiv et vidt omfattende og fordomsfrit Blik. . . . Fordi man studerer Historie, skal man ikke føle sig kaldet til at fabrikere Historie; fordi man iagttager Udviklinger, skal man ikke anse sig for forpligtet til at udarbejde Udviklingsplaner for Fremtiden.» —

Og nu opstaar det netop i Øjeblikket saa brændende Spørgsmaal, det Spørgsmaal der ligger paa Alles Læber: hvad er der at gjøre?

Det er, efter Bambergers Mening, Kathedersocialismen, der bærer et saa stort Ansvar for den rene Socialismes Udbredelse i Tyskland. «I et Land, der mere end noget andet lever af «Aandens Mælk», vilde det socialistiske

Vanvids Pest ikke have udviklet sig saa ødelæggende, naar Sygdomsstoffet ikke tillige var blevet indsuget med denne Aandens Mælk. Det er ingen Ubetydelighed for en Tankeretning, at den øverste Instans's Avtoritet og Aands- og Lærdomsapparat staar til dens Disposition.» Den nationaløkonomiske Undervisning har paa de tyske Universiteter truet med at ville rulle ned ad Skraaplanet, lige ned i den rene Socialismes Afgrund. Men Bamberger vil ikke derfor angribe den akademiske Læres Frihed; han angriber kun dens Methode og Indhold. «Vel vilde en Skole, der tiltror Staten Evne til at vide Alt, at ordne Alt, at afveje og uddele Lykke og Fortjeneste, ikke have Ret til at beklage sig, om Staten følte sig fristet til at foreskrive den, hvad den skulde lære, og hvad ikke. Skal Individets Frihed og den fri Konkurrence banlyses, er det ikke godt at se, hvorfor Videnskaben alene skulde emancipere sig fra Statens almægtige Ledelse. Men saa længe Manchestervæsenet faar Lov til at tale et Ord med, kan Videnskaben være rolig.» Bamberger ønsker derfor ikke at beskjære de kathedersocialistiske Docenters Frihed; thi han vil ikke skaffe dem Martyrglorien. Hvad vil han da? Under Kathedersocialismens Auspicier have rent socialistiske Anskuelser mere og mere trængt sig ind i Journalistiken, i Studenterverdenen, i Kirken, ja endog i Embedsstanden og Hæren. Under almindelige Forhold vil Faren maaske endda ikke være saa stor; — men man tænke sig Muligheden af en stor Katastrofe! Man saa jo ifjor i Amerika, hvorledes Ilden i lang Tid kan ulme, ganske stille og ubemærket, og saa pludselig slaa ud i lys Lue. «For en Maaned siden,» skrev et New-Yorker-Blad kort efter det amerikanske Jernbancoprør, «vidste Millioner af Amerikanere endnu ikke, hvad en Fagforening

er. Nu vide de det!» Kan en lignende Katastrofe ikke indfinde sig i Tyskland? Hvorledes kan Tyskland sikre sig? Bamberger har ikke andet Svar end dette: «Det eneste sande og varige Middel til at forbedre den arbejdende Befolknings Kaar, er fredelig og fri Bevægelse, hvis Fremgang af sig selv vil føre til den Erkjendelse, at hver Dels Trivsel beror paa alle andres Trivsel.» Ikke af «Haardhjertethed mod de Svages Nød», men mistvivlende om «Statsvisdommen», og støttende sig til «Indsigt i Menneskets Natur» og til Historiens Lærdomme, forfægter Bamberger den fri Konkurrence. Men den Frihed, han hævder, er en rent negativ; og ethvert positivt Forslag om Reform, det være Skattereform eller andre beskedne Reformer, fjernes som — «socialistisk». —

«Naar ikke en stor Katastrofe støder til,» — skriver Bamberger i Marts. Hödels Attentat i Maj var ganske vist ikke nogen «stor Katastrofe» og formaaede derfor ikke at rokke ved Ikke-Interventions-Principet. Nobilings Attentat var heller ikke i og for sig en stor Katastrofe, men kunde og kan maaske blive Signalet til en saadan. Vil Bamberger og hans nationalliberale Meningsfæller tænke og tale og handle efter d. 2. Juni, saaledes som før denne Dag? Før mente de, at «omsiggribende Tænkefejl kun kunne helbredes ved Forsøg paa at stille Tænkningen rigtig.» Nu tro de maaske, at der gives kraftigere Midler. At slaa Hovedet af Folk er utvivlsomt den radikaleste Maade, hvorpaa «omsiggribende Tænkefejl» forhindres; men den er ikke altid praktisk. Heller ikke Indespærring af Folk og af deres Tanker lader sig overalt bruge.

Hvad skal man gribe til? Der stilles Regeringen Valg mellem to Fremgangsmaader: den Intet at gjøre,

og den at bruge uhensigtsmæssige eller maaske endog formaalsstridige Midler. Thi den tredje Fremgangsmaade at gennemføre positive Systemforandringer, vil Bamberger m. Fl. jo ikke høre Tale om.

Efter d. 2. Juni have Ikke-Interventionsmændene afgjort tabt Terræn. Det er «den stærke Regerings» Tilhængere, der synes at have Fremtiden, det vil sige den nærmeste Fremtid, for sig.

Hvad forlange da den «stærke» Regerings Talsmænd? De forlange, hedder det sig, ikke en almindelig Indskrænkning af den politiske Frihed; men de forlange, at den Brug af denne Frihed, hvorved «socialdemokratiske» (eller maaske endog: «socialistiske») Øjemed søges fremmede, forbydes. Altsaa bør ikke alle Borgernes, men kun «Socialdemokraternes» Presse-, Forsamlings- og Foreningsfrihed (og event. Valgret og Valgbarhed) indskrænkes eller ophæves. Men hvad er en «Socialdemokrat»? I Praxis bruges «Socialdemokrat» og «Socialist» i Flæng. Videnskabeligt dannede Mænd advare mod en saadan Brug; men naar selv de ofte have ondt ved at fastholde den ganske vist meget væsentlige Distinktion, hvorledes skal det saa gaa Domstolene og Politivrighederne? De ville ikke kjende Noget til den videnskabelige Distinktion; — men hvorvidt vil man ikke kunne komme, naar man opgiver den! Ikke blot Prof. Ad. Wagner er «Socialist»; endog hans Antagonist, den uskyldige Prof. Held har godkjendt «Socialismen»! Naar Politiet holder sig til den gængse Opfattelse — og det gjør det naturligvis overalt, hvor den videnskabelige ikke viser sig at være mere formaalstjenlig — har det altsaa Lov til at kaste den uskyldige Professor i Fængsel som en fæl «Socialdemokrat». Held har taget «Socialismen»

i Forsvar; der er Tusinder af Vidner herpaa; Forskjel paa «Socialisme» og «Socialdemokrati» kjendes ikke; — altsaa kan Held dømmes til fem Aars Fængsel, eller mere, paa Grund af Majestætsfornærmelse, statsfarlige Tendenser etc. Ja, fastholde vi Helds Definition af «Socialisme» som «enhver Retning, der forlanger en eller anden Underordnelse af Enkeltviljen under det Hele^{*)}», ville vi komme til det Resultat, at kun de reneste, de mest extreme Individualister, de absolute Anarkister, kunne vide sig sikre for Politifølgelsen, — *notabene* saafremt det absolute Anarki ikke ifølge Politiets Ordbog ogsaa er en Art «Socialisme».

Naturligvis vil det ikke gaa saa strengt til i det virkelige Liv. Held og andre lærde Professorer ville slippe. Wagner, Professor ved Berliner-Universitetet, og Schäßle, en forhenværende Minister, ville næppe blive forulempede. Dr. Dühring er personligt ilde lidt, og kan derfor ikke vide sig ganske saa sikker, trods sine rent videnskabelige Bestræbelser. Og Pastor Todt og Hofpræst Stöcker, hvorledes vil det gaa dem? I Pressen, i baade populære og mer eller mindre videnskabelige Skrifter og paa Folke- og Arbejdemøder have Statssocialisterne og de Kristeligt-Sociale agiteret ligesaa voldsomt som Liebknecht, Bebel, Hasenclever og Konsorter imod den bestaaende økonomiske Ordning hele Grundlag. Skal Præstekjolen beskytte dem? Og hvad vil man gjøre med en Mand som Marx? Hans «Das Kapital» er jo Socialdemokraternes «Bibel». Et Forbud mod Forhandlingen af den er altsaa berettiget, men vilde dog mildest talt være absurd.

Et Blad («Kölnische Zeitung») erklærede efter d. 2. Juni, at de tyske Nationalliberale gjerne skulde hjælpe med til Tilvejebringelsen af en Lov mod «Socialdemo-

^{*)} Jfr. Artiklen: «Wagner og Held» N. T. XI. S. 305 fg.

kraterne», naar den bare var «affattet med juridisk Nøjagtighed». Uheldigvis er den «juridiske Nøjagtighed» umulig, saasnart Ordene «socialdemokratisk» eller «socialistisk» puttes ind i Loven. Der er ikke et eneste politisk Parti, der ganske mangler «socialistiske» Tendenser; et tjenstivrigt Politi vil derfor kunne ramme, hvem det skal være. Og hvad venter man overhovedet at opnaa? I det heldigste Tilfælde kunde den offentlige Agitation hindres; men den hemmelige, der ikke kan hindres, er ofte langt farligere.

Den «stærke» Regering vil have Loven gjort strengere, og, saalænge dette ikke er sket, de bestaaende Love gennemførte med større Strenghed end tidligere. Om den Maade, hvorpaa Lovene i Øjeblikket haandhæves i Tyskland, skriver «Dagbladet»: «De Sager, der anlægges i Tyskland for Ytringer i Anledning af Attentatet paa Kejser Wilhelms Liv, antage storartede, man kunde næsten sige forfærdelige Dimensioner. . . . Denunciationen er i fuld Blomstring; det hører til Dagens Orden, at Personer slæbes til Politiet for en eller anden Bemærkning, der af de Tilstedeværende er bleven opfattet som en Billigelse af Attentatet. Proceduren er meget kort; naar et Par Vidner ere afhørte, eller undertiden endog kun et eneste, blive de Anklagede dømte til Fængsel paa lang Tid. En tysk Socialist, som i denne Tid har oplevet en glædelig Begivenhed, maa søge at beherske sig; viser han et tilfreds Ansigt, risikerer han, at tjenstivrige og fanatiske Denuncianter beskyldte ham for at glæde sig over Attentatet. Selv i Skolerne rase Forfølgelserne og Denunciationerne, og mange Disciple ere blevne relegerede paa Grund af Ytringer, naar Attentatet bragtes under Omtale, . . . og i mange Tilfælde haves der ikke andet Bevis

end Denuncianternes subjektive Skjøn . . . Bliver det saaledes ved, maa Bismarck søge en extraordinær Bevilling til Opførelse af ny Fængsler». Og saa anføres der en lang Række af Sager, i hvilke Personer ere blevne dømte til flere Aars Fængsel paa Grund af majestætsfornærmende Ytringer, som de benægte at have brugt. I Skolerne er der forefaldet de mest skandaløse Scener: endog Drengene paa 11 Aar ere blevne tagne under Behandling som mistænkte for — at være Medlemmer af det socialdemokratiske Parti. Man har tidligere korset sig over Revolutionens Forholdsregler mod «de Mistænkelige» og over Pariser-Kommunens Forbrydelser mod den personlige Frihed; — den Sykofantisme, der for Tiden raser i Tyskland, er ikke en Smule bedre. Og det er paa denne Maade, at man søger at overbevise dem, der tillade sig at tvivle om de bestaaende Samfundstilstandes Fortrinlighed og Retfærdighed, om deres Tvivls Uberettigelse! Det er paa den Maade, at man søger at forsone dem med Samfundet! En højst original Maade. Ja, fra dette Synspunkt kunne vi give Bamberger Ret i, at, findes der Originaler overalt, saa findes de største dog i Tyskland.

Selv en Mand som H. v. Treitschke taber fuldstændigt Hovedet. Spørgsmaalet: «hvad er der at gjøre?» har bragt ham til at fortvivle. I en opsigtvækkende Artikel om «Socialdemokratiet og Snigmordet» i sidste Hefte af «Preuss. Jahrbücher» opgiver han ganske sit tidligere nationalliberale Standpunkt, forlanger Presse- og Forningsfriheden ophævet, Valgloven forandret, Socialdemokraterne eller i alt Fald deres Førere fordrevne, forlanger al Overbærenhed banlyst og Tyskland erklæret i permanent Belejringsstilstand! — Hverken han eller andre fornuftige Mænd kunne dog for Alvor tro, at Politi- og Militær-

regimente, Fængsler, Kanoner og Kugler skulde kunne omvende Arbejderne fra Socialismen til den rette Tro. Bambergers Ord, at «Tænkefejl kun kunne rettes ved Forsøg paa at stille Tænkningen rigtig», er en saa evident Sandhed, at ingen fornuftig Mand kan bestride den. Naar Treitschke alligevel forlanger, at Fængsels- og Kanonregimentet skal træde i Stedet for den fri Tankeudvexling, maa Grunden altsaa være den, at han overhovedet har opgivet Troen paa Socialdemokraternes Omvendelse og paa Muligheden af at rette den fejlagtige Tankegang. Han maa mene, at Samfundet nu er kommet til et af de Punkter, hvor Klassekampen skal udkæmpes med den fysiske Magts Vaaben, ikke med Aandens. Men hvad venter han at opnaa? Om en virkelig Omvendelse har han jo opgivet Haabet; — haaber han da at forhindre Revolutionen? Men et Regimente, der faar Arbejderne til mere end nogensinde at hade Samfundet, vil ikke gjøre dem mindre tilbøjelige til at bestræbe sig paa at faa det omvæltet. Politiregimentet vil i det heldigste Tilfælde kunne forskaane den nulevende Generation for Revolutionen; — vore Efterkommere vil saa faa den, og saa meget desto voldsommere. Naar da den socialdemokratiske Revolution bryder løs, og — som sædvanligt — bryder løs, før Tidens Fylde er kommen, ville Socialdemokraterne, som sædvanligt, lide deres Nederlag, og første, anden og tredje Stand ville beholde Valpladsen. Spørgsmaalet bliver da kun: hvor meget har Sejren kostet? Den «hensynsløse men stærke Statsmagt», der «ruster sig», gjør dog bedst i først at anstille en lille Beregning over Forholdet mellem den mulige Vinding og det sikre Tab.

At der ved Hjælp af Politi- og Militærforholdsregler intet Varigt lader sig udrette imod en Tankeretning, —

deri maa vi altsaa give Manchestermændene og de Nationalliberale Ret, uagtet disse Politikere jo ere «gammeldags» og «afdankede», og hine Økonomer slet ikke «ethiske.» — Men uheldigvis mene vi det Samme om den «Arbejdsgivernes Selvhjælp», for hvilken de Liberale i den seneste Tid saa varmt have ført Ordet. De have anbefalet som det virksomste Middel, at Arbejdsgiverne skulle afskedige alle socialdemokratiske Arbejdere! Ved Midlet klæber der desværre nogle smaa Misligheder. Man kunde, for det Første, spørge, om det ikke netop nu vilde være betænkeligt at gjøre Tusinder af socialdemokratiske Arbejdere arbejdsløse. De arbejdsløse Socialdemokrater ere dog vist ikke mere fredelskende end de arbejdende. Mener man, at man ved at rive Brødet ud af Munden paa Arbejderne, paa Grund af deres politiske og sociale Anskuelse, bidrager til at blødgjøre deres Sind? Eller vil man ikke snarere drive dem til Fortvivlelsens yderste Rand? — Og en anden Mislighed gjør den anbefalede Arbejdsgiver-Selvhjælp lidt upraktisk: Naar Tilbudet af anti-socialdemokratisk Arbejdskraft er tilstrækkelig stor, har Sagen for saa vidt ingen Vanskelighed; — men lad os sætte, at en Arbejdsgiver skal have et Arbejde udført, der kræver en Arbejdsstyrke paa 100 Mand; og lad os sætte, at kun 50 eller endnu færre Anti-Socialdemokrater tilbyde at arbejde for ham, medens alle de andre Arbejdere, der tilbyde sig, ere Socialdemokrater, — hvad skal han saa gjøre? Skal han opgive Arbejdet o: Gevinsten? Man gjør dog vist bedst i, ikke at forudsætte en altfor ophøjet Resignation.

Altsaa ogsaa «Arbejdsgivernes Selvhjælp» viser sig at være upraktisk. Hvad er dér da at gjøre? Ja, der bliver kun tilbage dels — forsaavidt man kan og vil

det — at fjerne de sociale Misforhold, der tynde paa fjerde Stand, dels at bestræbe sig for at bibringe alle de forskjellige Samfundsklasser en korrekt Opfattelse af den sociale Mekanisme, hvorunder de høre. En Brevskriver til «Social-Corr.» foreslaar, «at grundlægge en alle Nationens gode Kræfter omfattende tysk Fædrelandsforening — maaske kunde man til Ære for vor haardt krænkede Kejser kalde den «Vilhelmsforening» — hvis Opgave det skulde være at overvinde den lammende Splittelse, der udgaar fra de talrige, partikulære Øjemedfølgende, Foreninger, samt bringe Folk til at virke i Samklang for visse Hovedopgaver, selv om deres politiske, religiøse etc. Anskuelser forøvrigt afveg fra hverandre, naar kun disse Differenser ikke vare fundamentale; den gamle Intolerance, Mistænkeliggjørelse og Forkjættelse, maatte da ganske banlyses.» Lignende velmenende Forslag er der selvfølgelig fremkommet mange af. Hvad man end mener om dem, maa man dog give det nævnte Blad Ret i, at Politifølgelsen i det heldigste Tilfælde kunde «ramme blot en Række af Symptomer, ikke Ondets Rod», og let «vilde skade mere end gavne».

2/7.

A. P.